schijnbaar eindeloos

De vloer is leeg en donker. Dan lopen er twee mensen op.

schijnbaar eindeloos

Over de zoektocht van een schrijfster
naar een manier
om haar familiegeschiedenis op het toneel te zetten.

Ik ga een toneelstuk schrijven. Ik zit in het eerste jaar van de schrijfopleiding en ben aan het leren hoe dat moet, scripts schrijven.

Zie je een podium voor je, in het theater?
In een schouwburg?

Daar zit ik. In het publiek. Het moet groot zijn. Groter dan een klein zaaltje waar zo'n vijftig man in kan. Dit is een zaal met links en rechts een balkon. Jij zit er ook. We zitten in het midden. Je zit iets achter mij, dus je ziet alleen mijn rommelige krulharen, mijn rug en misschien de rode jas die ik over het lege stoeltje naast me heb gelegd. We zien allebei het podium.

Het is lente. De eerste lessen zijn achter de rug. En nu is het aan mij.

Ik kan er nog niks van, dat weet ik ook wel, maar in mijn achterhoofd piept een stemmetje dat ik het in ieder geval moet proberen.

Als ik groot wil worden, moet ik nu laten zien dat ik voor zo een zaal, de zaal waar wij nu zitten, een stuk kan schrijven. Ik moet mezelf bewijzen, hier en nu.

Het is magisch, zo'n lege vloer.
Mijn handen jeuken. Ik heb een verhaal te vertellen.
Ik ga beginnen.

Het is er donker.

En stil.

Er gaat een klein spotje aan op het toneel.

Zie je het?

Ik kijk ernaar, zie het steeds iets groter worden.

Heel langzaam, te langzaam eigenlijk.

Misschien droomt het publiek hier nog even weg naar iets wat het vergeten is.

Naar een klein detail:
heb ik mijn fiets net op slot gezet,
staat mijn mobiel op stil, of shit, moet
ik toch plassen? En bij jou, zit je
voordeur wel goed dicht?

Ik neem deze tijd om te besluiten waar dit toneelstuk over gaat. Ik wil een verhaal vertellen, maar ik weet nog niet precies hoe. En wat het verhaal precies moet vertellen.
**
Het begin is het lastigst. Dat leer ik op de theateropleiding. Dat merk ik nu ook. Zit ik dan, met een saai toneelbeeld, met alleen dat spotje. Zal ik er twee spotjes van maken?

Goed. Dat doe ik. Een links, een rechts. Ze staan nu bijna helemaal aan. Als schijnwerpers belichten ze het toneel.

Ik neem deze tijd om het zenuwachtige gevoel in mijn buik te plaatsen. Ik kijk een keer om me heen, naar de aankleding van de klassieke schouwburg en zie de zware, zwarte gordijnen van de coulissen wat bewegen.
Mijn stuk gaat zich afspelen in dit theater. Hier gaat het gebeuren. Maar ik heb een onrustig gevoel omdat ik met mijn hoofd niet helemaal in het theater ben. In mijn hoofd ben ik bij mijn opa: **die is aan het doodgaan.**

Hij is aan het doodgaan en ik werk aan een opdracht voor school. Dat voelt gek, daar word ik zenuwachtig van. Mijn opa is aan het versterven en binnen een paar dagen moet ik afscheid van hem nemen.
Zal ik de spotjes toch weer doven? Dan reis ik weer met de trein naar Zeeland, waar hij woont, en blijf ik bij mijn opa tot hij sterft. Maar ik roep niks, gebaar niks naar de techniek en de spotjes blijven aan.

Want ik zit op de schrijfopleiding en ik wil leren schrijven.

**

Toen ik een paar weken geleden in het docentenkamertje aan mijn tutor vertelde dat mijn opa doodgaat, dat ik misschien wat minder kan doen dan anders, dat ik misschien wat afgeleid zal zijn, reageerde hij dat alle opa's een keer doodgaan. Dat dat het leven is. Ik schaamde me om mijn tranen.

**

Ook omdat dat wat hij zegt precies is wat ik altijd heb geleerd. 'Het leven is mooi, de natuur is mooi en de dood hoort daarbij'. Ik hoor het zowel mijn opa als zijn twee zoons zeggen.

**

Mijn verstervende opa woont in het Zeeuwse Vrouwenpolder waar het eigenlijk elke dag prachtig is.
Als het weer lelijk is, is het daar mooi. De koude klei doet een natte ochtend schitteren. Het verre uitzicht laat mist wolken blijven. Sneeuw maakt alles schoon en strak.
Als de zon schijnt, is het een paradijs. En als het donker is snap je wat de nacht betekent.
Ben je wakker voordat het licht is, dan is de ochtend voor jou.

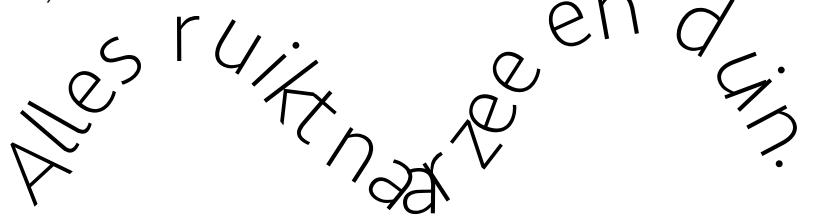

**

Als kind mochten we weleens om de beurt bij mijn opa logeren. Eerst mijn broers. Daan, dan Melle, dan ik. Dan wandelden we door het door ons benoemde hollebomenbos met stammen zo groot dat je erin kon schuilen, dan vonden we met mos begroeide bunkers uit de oorlog en telden we herten.

**

Nu is het er bijna lente. De duinen groeien al bijna hun lichtgroene gras.
Een nieuw begin.
Al voelt het niet helemaal zo

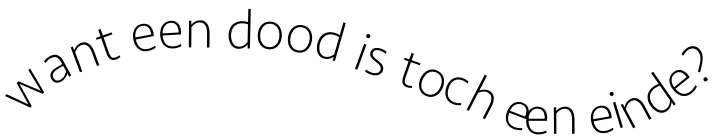

**

Opa heeft een opwindklok. Een grote houten die door het hele huis te horen is. De klok is ouder dan hij,

"maar loopt nog veel beter dan ik", zegt hij.

**

Zijn lichaam laat hem in de steek en daarom vindt hij het op zijn 86e genoeg geweest.

Als opa dood wil dan vinden wij dat goed.
Hij stopt met eten en drinken. We zijn niet boos. Soms wat verdrietig, maar als hij het wil moet hij het doen, zeggen wij. We begrijpen het wel.

Ik woon in Utrecht, dus ik kan hem niet vaak zien de komende tijd.
In het weekend wel, als hij doodgaat hopelijk ook. Maar ik zit in het

eerste jaar van de kunstacademie en ik moet door.

De polders die in stilte wachten op de dood, wachten niet op mij.

**
Binnen twee weken moet ik afscheid nemen van mijn lieve opa Floor.
**
Geen afscheid kunnen nemen zit in je genen, zegt mijn moeder.

En nu ik afscheid moet nemen van opa hoor ik die stem extra hard in mijn hoofd.
Geen afscheid kunnen nemen zit in mijn genen.

Daar zitten twee verhalen aan vast. In ieder geval: twee waarmee ik ben opgegroeid. Deze twee verhalen uit de familiegeschiedenis vertellen me al 22 jaar dat afscheid schuurt.

**
Ik kon geen afscheid nemen toen mijn hulpjuf in de kleuterklas wegging. En later niet, toen het jongetje in mijn klas wegging. Jakob. Ik dacht dat ik verliefd op hem was, omdat ik het zo erg vond dat hij ging verhuizen.

En ik weet dat mijn moeder afscheid nemen moeilijk vindt.
Dat vind ik dan weer moeilijk.

Ik en mijn opa hebben een goede band. Ik weet niet hoe ik afscheid van hem moet nemen. Wat zeg je tegen iemand die binnen twee weken dood zal zijn?
**
De ouders van mijn moeder hebben een verhaal over afscheid dat altijd in de familie leeft. Mijn overgrootouders aan mijn vaders kant ook.
**
A f s c h e i d , a f s c h e i d , a f s c h e i d .

Het woord bonkt al een paar dagen door mijn hoofd en blijft niet weg.

Als het in je hoofd zit, moet je erover schrijven, zeggen ze op de schrijfopleiding.
Stiekem had ik het al een beetje bedacht. Hoe ik het ga doen weet ik nog niet precies, maar ik ga hier iets maken met dat wat in mijn hoofd zit.

Ik wil schrijven over waarom afscheid bij ons in de familie altijd zo ingewikkeld is geweest. Ik wil schrijven over het belang van afscheid nemen. Want goed afscheid nemen van mijn opa is belangrijk.

Ja.
Dat wordt mijn toneelstuk.

Een verhaal over afscheid en familie. Hopelijk lukt het. Ik kijk naar de lichten op het podium, die nu aan zijn, en begin.

**
Ik ben op een paar plekken in het stuk.
~~In Vrouwenpolder, bij mijn opa die aan het versterven is.~~
In Amsterdam, waar mijn opa en zijn vier broers en zussen vertellen over hun oorlog.
In Rotterdam, waar mijn andere opa en oma wachten op hun vermiste zoon.
In Utrecht, hier op het toneel.
Bij de zee. Denk ik.

**
Het is hier doodstil. Het podium wacht op mijn woorden. Ik voel haar priemende blik in de leegte van het toneel. Ik kijk om me heen. Alleen jij zit er. Mij best.

Zie je het nog voor je? De twee lichten op de lege vloer?

Het is een experiment. Een experiment dat wellicht groots gaat falen. Jij bent mijn eerste publiek.
**
Aangenaam.
**
En terwijl het spotje bijna helemaal aan is, weet ik wat mijn eerste beeld gaat zijn. Jij hebt gevoeld of je sleutels echt in je zak zitten, of je telefoon op stil staat en of je de komende tijd in deze positie kan blijven zitten. Ik heb een eerste beeld. We zijn er klaar voor.

**
Het eerste beeld is een beeld dat ik vaak voor me zie als het over het afscheid van Maarten gaat.
Maar eerst even wat uitleggen.

Maarten is de broer van mijn moeder. Het gezin leefde in 1985 in Rotterdam met zijn zessen.
Hij had net examen gedaan toen op zijn achttiende zijn reis door Zuid-Amerika begon. Op de boot leerde hij Portugees voor in Brazilië. Hij reisde verschillende landen door, werkte, schreef brieven naar huis. Op 12 december 1985 ging hij wandelen op vulkaan Osorno in Chili, dichtbij het dorpje Ensenada. Sindsdien is er niets meer van hem vernomen. Geen spoor.

Toen al bekend was dat hij vermist was, kwam er in de Vijverlaan in Rotterdam nog een brief van hem aan. Voor zijn verdwijning op de post gedaan. Mijn opa, oma, moeder, tante en oom lazen de brief. Hier een klein deel ervan.

"Ik zou maar niet al te vlug rekenen op mijn thuiskomst, hou het zelf op eind januari. Ik zal immers niet vaak de kans krijgen hier te reizen. Ik ben nu op weg naar Bariloche om van daar uit over te steken naar Chili."

Misschien wil ik zijn brieven later wel door iemand laten voorlezen. Op het toneel of als voice-over. Maar nu nog niet.
**
Mijn opa en oma zoeken sinds 1985 elk jaar in Chili naar hun zoon. Want opgeven kunnen ze niet.
**
Maarten was een sportieve jongen, een slimme jongen, een sociale jongen. Dat zeggen mijn opa Paulus en oma Loes als ik ze vraag wie het was. Eigenlijk was hij goed in alles.
Zie je hem voor je? Met krullen. Een grote glimlach. Bruine ogen. Al zou hij nu vijfenvijftig zijn. Dus zo ziet hij er niet meer uit. Het is hoe ik hem herinner.
Dit is het eerste verhaal dat ik ga vertellen over afscheid. Of eigenlijk over gebrek aan afscheid.

**
Omdat ik het verhaal van kleins af aan verteld heb gekregen, ben ik het verhaal in mijn hoofd voor me gaan zien. Anders snap je het niet als kind. Een vermiste oom op een vulkaan. Dan maak je een beeld: een jongen die in de vulkaan verdwijnt. Dat wordt mijn eerste beeld.
**

Het is een videobeeld dat wordt geprojecteerd op de muren van het theater. Dus aan de zijkanten wil ik schermen. Aan de achterkant ook. Zie je het voor je? Op de vloer gebeurt nog niks. Dit gebeurt ver weg, op een onbereikbare plek in Chili.

De datum mag ook wel even in het midden staan, in de projectie.

Het eerste beeld:

- 12 december 1985 -

Chili, Ensanada: vulkaan Osorno. Een jonge man van 18 jaar (Maarten). Krullen, huid gebruind door de zon.

Hij is Nederlands maar kan doorgaan als een Chileen of Argentijn (zijn oma is Spaans). We zien zijn gezicht niet, alleen zijn rug.
Een pilotenzonnebril. Een rugtas, een fotocamera.

Hij loopt omhoog, richting de top van de met sneeuw bedekte vulkaan.

We volgen hem tot hij is verdwenen in het wit van de lucht en van de sneeuw.

I. Maarten.

Twee oude mensen komen de vloer opgelopen. Het zijn acteurs die mijn opa en oma spelen. Ze heten Paulus en Loes. Zie je het voor je? Ze lopen langzaam naar het midden van het toneel. Loes draagt een telefoon en allebei dragen ze een stoel.

Dan zitten ze en kijken ze ons aan.

Ik wil dat je mijn opa en oma leert kennen. Dit is wat mijn opa en oma in dialoog op het theater zouden kunnen zeggen. Het is een opname van hun stemmen, als inspiratie voor het uiteindelijke stuk.

Lukt het om de code te scannen? Je kan je fotocamera van je smartphone erop richten.
(als dat niet lukt, toch een app downloaden)
Tip: zet je koptelefoon op.

**
Anderen hebben geen idee wat een vermissing met je doet.
**
Die stemmen, dat zijn mijn echte opa en oma. Niet dezelfde als op het toneel zitten. Dat zijn acteurs.
Misschien wil ik jou een heel klein beetje dat idee proberen te geven.
Van wat een vermissing met je doet.
**
Het toneel is verder leeg.

Of nee: ik wil er een klein tafeltje. Op het tafeltje ligt veel papier. Beschreven en onbeschreven. De brieven van Maarten liggen hier ook tussen.

Zoals je ziet is op de muren het beeld van vulkaan Osorno geprojecteerd.

**
In een volgende scène laat ik Paulus en Loes bewegen. Ze verkennen het podium, introduceren hun karakter. Door hun stoeltjes wat naar elkaar te plaatsen, elkaar aan te kijken, elkaars hand vast te houden. Ze zijn immers al zo'n 60 jaar getrouwd.

**

Loes: Sommige mensen verklaren ons voor gek.

Paulus knikt.

Loes: En ik snap het ook wel, want om na 37 jaar weer het vliegtuig in te stappen om hem op de vulkaan te gaan zoeken, klinkt ook raar.
Misschien zou ik anderen ook voor gek verklaren.

Paulus: Maar voor ons is het niet gek.

Loes: We moeten wel.

Paulus: Anders geef je je zoon op.

Ze kijken elkaar aan en kijken dan het publiek aan. Dit verhaal is voor het publiek. Tegen het publiek. Ze kijken ook naar mij.

Loes: Dus je wil een toneelstuk maken waarin je ons wachten neerzet?

Paulus: Dat wordt dan wel een lang toneelstuk.

Loes: Ja, dan zijn we in 2055 nog niet klaar.

Paulus: Er kwam geen einde aan, zegt het publiek dan achteraf.

Loes: Krantenkoppen schrijven dan: van dit stuk word je 37 jaar ouder.

Paulus: En dan overdrijven ze niet.

Loes: Wij blijven wel zitten hoor, maak je geen zorgen.

Paulus knikt.
Ze blijven zitten.

**
Grappenmakers.
**
Ik moet nog even inkomen met scènes, met wat ik ze ga laten zeggen.
**
Eigenlijk voel ik me misschien meer (beeld)maakster dan schrijfster. Daarom ben ik ook een beetje de regisseuse, vanuit het publiek, niet alleen de schrijfster. Want alleen schrijven wil ik denk ik niet. Ik voel me nog geen schrijfster, in ieder geval.
**

Als toneelschrijver leer je om het publiek een informatievoorsprong of informatieachterstand te geven. Voor de spanning. Maar ik weet niet of die regel geldt bij de vermissing van mijn oom.
**
Misschien zeggen mijn opa en oma nu wel heel lang niks.
Dan vertellen ze me wat ik wil weten.

Paulus: Het ergst is dat we niks weten.

Loes: En dat niemand zal begrijpen hoe dat voelt.
Niemand zal ooit die last kunnen voelen.

Paulus: Het enige wat we weten is de vulkaan. De wandeling die hij ging maken. En zelfs dat verhaal, dat hij die dag is gaan wandelen, kan gelogen zijn.

**
Hopelijk zit jij nog op je stoeltje.
De achtergrond is nog steeds de vulkaan. Het bankje en de telefoon staan onder andere symbool voor het huis waar ze ook dood zullen gaan.

Scène op het toneel. Mijn opa en oma zitten op de stoel. Ze vertellen altijd hetzelfde verhaal, als ze over hun zoon vertellen. Altijd zo:

Paulus: Op 21 december belden er twee agenten aan.

Loes: Jij wist het, Paulus, jij wist meteen dat het niet goed was.

Paulus: En die vroegen of ze konden binnenkomen.

Loes knikt.
Loes: Ik had geen idee.

Paulus: En toen vertelden ze: 'jullie zoon is vermist in Chili'.

Volgens mij zeggen ze het zo. Ze kunnen het eigenlijk veel beter zelf vertellen.

„ Mogen we even binnenkomen.?"

**

Daar zitten mijn opa en oma in hun woonkamer. Niet op het toneel: daar staan acteurs. Nee, mijn opa en oma horen in hun huis, niet in het theater.

In hun huis hangt al jaren een poster van vulkaan Osorno. Als kind dacht ik dat het een spuwende golf uit de zee was, omdat het poster blauw is geworden van ouderdom.

**